

PO VËLLA, ASHTU ISHTE

Dr. Ali Sheriati

Unë kam shkruar disa vërejtje për këtë brëmje, të cilat janë përfundim i gjërave që i kam tënë gjatë neteve të kaluara. Mireëpo fjalët e mikut tonë Perviz Horsandit, i cili është prozatori më i fuqishëm, që i shërben besimit tonë, plotësisht e ndërruan atë që dëhëhiroja ta them, njëkohësisht i ndërruan ndjenjat dhe kahjen e mendimeve të mia. Prandaj, e ndjej pë detyrë që t'ju flas për kujtimet që i pata atëherë kur e përmenda emrin e tij.

Në qoftë se flas për vete, atëherë kjo është ngase dëshiroj t'ua shpreh këto kujtime, kujtime që më përkasin mua, klasës sime në këtë botë, shoqërisë sime, qytetit tim dhe historisë sime. Në njëfarë mënyre jam i lidhur me grupet e sotme edukuese, ndërsa ju e dini se si ato mendojnë, çfarë marrëdhënie kanë me fenë, cilat caqe synojnë dhe çfarë gjuhe dhe kulturë posedojnë.

Nga ana tjetër, unë rrjedh nga një fushë, nga një tokë, nga një shkretëtirë, nga një vend i pastrehuar, pa lumturi dhe pa prosperitet. Jeta është vetëm një zbrazëti dhe skamje e përcjellë me vështirësi. Unë jam gjithashtu i lidhur me stërgjyshërit, gjaku i të cilëve nuk përmban asnjë fije bujarie, nëse i kemi parasysh ata që besojnë se bujaria matet me fjalët siç janë ari, argjendi apo fuqia – atëherë pikëpamjet e mia nuk kanë në vete asnjë lloj të këtij gjaku. Sa i përket natyrës sime, unë jam i vetëdijshëm se stërgjyshërit e mi, nënat dhe baballarët që kanë humbur diku në histori, kanë lindur në varfeëri dhe kanë jetuar në mjerim dhe në shtypje.

Me këto karakteristika që i kam, unë iu rreka studimit të qytetimit. Jam i vetëdijshëm për vazhdimësinë e qytetimit dhe e kam ditur se qytetërimet e mëdha të njerëzimit dhe veglat e tyre janë nderi më i madh për gjenialitetin e njerëzimit. Në të gjitha vendet dhe në të gjitha qytetet që kam qenë, menjëherë kam mund t'i shquaj monumentet madhështore të qytetimit paraprak, ashtu që mundesha të di, të shoh dhe të dëgjoj se çfarë veprimesh kishin krijuar fiset apo grupet gjegjëse të njerëzve dhe cilat ishin ato madhështi që ata i kishin vënë në jetë.

Kur shkova në Greqi, në tempullin e Delfit, menjëherë më pushtoi frika dhe respekti nga madhështia e ndërtesës si dhe nga bukuria dhe mrekullia e punës së bërë. Në Romë e vizitova Muzeun e Artit dhe të Arkitekturës Botërore, ku pashë shumë tempuj të mëdhenj dhe kështjella të mëdha nga Lindja e Largët, nga Kina, nga Kamboxha dhe nga Vietnami. Ato janë male vigane që njeriu i ka skalitur me duart dhe gishtërinjtë e tij. Ai ka përdorur sytë dhe shqisat e tij ashtu që t'i ndërtojë ato në formë të tempujve për zotat në tokë - për klerin zyrtar të fese së tyre.

Pastaj, këtë vit shkova në Afrikë që t'i shoh tri piramidat e Egjiptit. Papritmas, të gjitha ndjenjat e mia të brendshme u shfaqën jashtë. Menjëherë shpejtova t'i vizitoj piramidat e mrekullueshme, si nga pikëpamja e haxhit për mrekullitë e botës, ashtu edhe nga gëzimi që m'u ofrua një mundësi e tillë. Kërkova shpjegim për ta sqaruar shkaku formës së piramidave, historinë e tyre, mrekullinë, bukurinë dhe fshehtësitë. Skilleverit kishin sjellë në Kajro mbi teteqind miliona gurë të mëdhenj shkëmborë nga Asuani (vendi ku ata e kishin ndërtuar ndërtesën e famshme). Ata ndërtuan nëntë piramida; gjashtë prej të cilave janë të vogla, kurse tri të tjerat janë te mëdha dhe te njohura në mbarë botën. Ata sollën tetëqind milionë shkëmbinj nga një larsëi prej 980 kilometrash. I vunë njërin mbi tjetrin dhe e ndërtuan monumentin, në të cilin u varosën kufomat e balsamuara të faraonit dhe të mbretëreshës.

Vendi i posaçëm i varrimit, i cili është shumë i madh, është ndërtuar nga pesë pjesë te mëdha. Katër prej tyre janë përdorur si mure, ndërsa pjesa e pestë si kulm. Që të përfytyrohet vëllimi dhe peshja e shkëmbit që e përben kulmin, mjafton të dihet se ai është nga mermeri, dhe mbi të janë mbështetur disa milionë gurë te mëdhenj, të cilët arrijnë gjër në majën e piramidës. Ky kulm, mbi 5000 vjet është duke e mbajtur këte peshë. Unë ndjeva një perjetim të çuditshëm nga madhështia e terë kësaj dhe nga ajo kur i pashë disa shkëmbinj që ishin nja 300 apo 400 metra më larg, që në mënyrë të çrregullt ishin vendosur mbi njëri-tjetrin.

E pyeta udhëheqësin se ç'ishin ato. "Asgjë, vetem ca gurë", u përgjigj ai. Përsëri ngula këmbë që të më tregojë se ç'ishin ato. Ai më tha se ato ishin kripta (dhoma të nëndheshme) të nxjerra nga

thellësia prej disa kilometrash në tokë. “Përse?” e pyeta. Ai u përgjigj, “Tridhjetë mijë skllëvër punuan gjatë tridhjetë vjetëve duke i bartur mbi kurrizin e tyre keta gure nga largësia prej mbi 1000 kilometrave. Nga barra e rëndë, skllëvërit vdisnin grup pas grupi. Brenda ditës faraonit i vinin lajmet për vdekjen e qindra njerëzve. “Po”, thashë në vete, “sistemi skllavopronar, sipas Shvarcit, ishte i atillë sa që kurrë nuk lejoi zbulimin e llozit dhe të rrotës,” Udhëheqësi vazhdoi, “Ata i hedhnin skllëvërit në një gropë dhe aty i varrosnin, e pastaj i zëvendësonin me skllëvër të tjerë”.

“Dua t’i shoh ata mijera skllëvër të dërrmuar që janë bërë pluhur”, i thashë unë. “Nuk ka se ç’ të shihet”, tha ai. “Gurët janë shtrirë mbi njëri-tjetrin dhe mbi kriptat e mijëra skllëvërve, të cilët sipas urdhërimit të faraonit janë varrosur aty pranë. Kjo është bërë kështu ngase, ashtu sikundër që kanë punuar për të giatë kohës kur kanë qenë të gjallë, ata do të duhej të vazhdojnë ta bëjnë këtë edhe si të vdekur, por tani me shpirtrat e tyre.”

Atëherë iu drejtova udhëheqësit, “Më lë të vetëm”, i thashë. “Nuk më nevojitet shoqërimi yt. Do të ec vete.” Shkova e u ula pranë varreve dhe për një çast ndjeva një marrëdhënie të ngrohtë familjare ndërmjet meje dhe atyre që flinin në varre. Që të dy palët ishin të njëjtes gjini.

Është e vërtetë se unë kam ardhur nga një vend, kurse ata nga një tjetër. Unë i përkas një race, ndërsa ata i përkasin racës tjetër, por këto janë ndasi të vrazhda, që i ndajnë qeniet njerëzore, kështu që të afërmit bëhen të huaj, ndërkaq të huajt bëhen të aftërt me njëri-tjetrin.

Pavarësisht nga këto ndasi, unë ndjeva se i përkas racës së tyre, hierarkisë dhe familjes së tyre, dhe vuaja për dhembjet e tyre. Kur hodha një shikim drejt atyre piramidave të mëdha, unë ndjeva një tjetërsim të plotë përballë lartësisë së tyre, përballë famës dhe madhësisë që e kishin. Por Jo. Unë ndjeva urrejtje ndaj madhësisë, artit dhe qytetërimit të tyre. Të gjitha monumentet e mëdha, të cilat qytetërimet i kanë ngritur gjatë historisë së tyre, janë ndërtuar mbi eshtrat e stërgjyshërve të mi. Stërgjyshërit e mi të skllavëruar, e ndërtuan edhe murin e madh të Kinës dhe, cilido që nuk mundi ta durojë barrën e atyre gurëve të mëdhenj, u shtyp dhe u bë pjesë e atij niuri. Muri kinez, si edhe muret dhe monumentet tjera dhe mbeturinat e mëdha të qytetërimeve të njerëzimit, u ndërtuan në të njëjtën menyrë, me shkëmbinj të mëdhenj që u vunë mbi mishin dhe mbi gjakun e stërgjyshërve të mi.

Ndjeva një urrejtje dhe një mllëfosje. Kuptova se qytetërimi ishte një mallkim. Ai është pasojë e shtypjes dhe skllavërimit mijëvjeçar. U ula ndërmjet grumbullit të varrezave dhe ndjeva se të gjithë ata, që flinin nëpër varret e tyre, janë vëllezërit e mi.

Pastaj u ktheva aty, ku qëndroja më parë, dhe njërit prej vëllezërve të mi të panumërt i shkrova një letër. U ktheva prapa për 5000 vjet. Atij ia shpjegova të gjitha; se përkundër asaj që ai që 5000 vjet nuk ekziston më, prapeseprapë skllavi dhe skllavëria kanë vazhduar të ekzistojnë.

I shkrova kështu:

“Vëllai im, ti na ke lenë, por ne e vazhduam ndërtimin e qytetërimeve të mëdha, shembujt e fitoreve të mëdha për mbajtësit e nderimeve të mëdha. Ata hyjnë në fshatrat dhe në qytetet tona. Na zaptuan dhe na përdorën në vend të kafshëve tërheqëse katërkëmbëshe dhe na detyruan që t’i ndërtojmë varret e tyre. Në qoftë se në ndërkohë fuqite tona shtereshin, ata na përdorin në vend të gurëve për ndërtim. Por nëse e përfundonin ndërtimin, atëherë nderi i mvishej tjetërkujt dhe për ne, madje nuk mbetej as një kujtim i vetëm.

Herë pas here na inkuadronin në luftë kundër njerëzve që nuk i njihnim fare. I nxjerrnim shpatat tona kundër dikujt, për të cilin nuk ndjenim as një fije urrejtje, kundër atyre që ishin si ne, që ishin të klasës sonë dhe që kishin fatin tonë. Ata na morën përpara syve të nënave dhe baballarëve tanë zemërthyer, të cilët me padurim prisnin që të kthehemi. Dëshira e tyre kurrë nuk u plotësua. Këto luftëra siç thonë të shkolluarit, ishin luftëra ndërmjet dy grupeve që luftuan njëri kundër tjetrit dhe atë pa vullnetin e tyre dhe pa e njohur njëri-tjetrin! Ata na morën. Ne u shkatërruam e u masakruam. Nëse pësomnim disfatë, atëherë nënat dhe baballarët tanë duhej të duronin dhembjen, shkatërrimin e fshatrave tona si dhe shkatërimin e fshatrave tona. Nëse dilnim fitimtarq, atqherq nderi dhe fuqia i mvishej tjetërkujt, kurse ne as që mund të merrnim pjesë në

atë fitore dhe në plaçkën e saj.

Po, vëlla! Shumë gjëra ndërruan pas teje. Faraonët e mëdhenj e të fuqishëm të historisë e ndërruan mënyrën e të menduarit. Ne u bëmë të lumtur. Ata besonin se shpirtrat e tyre ishin të përjetshëm dhe se ata shpirtra sillen reth varreve të tyre, dhe, nëse trupi i tyre mbetet i paprekur, atëherë shpirti e vazhdon të lidhjen me trupin e tij, besim ky, i cili i shtyri të na detyrojë që t'i ndërtojmë ato varre të mëdha të vrasësve tanë. Ata, pastaj u bënë intelektualë, dhe kurrë më nuk menduan për vdekjen. Ata e lanë atë ide të lashtë. Ne dëgjojmë tani gjëra të reja. Ne u liruan nga ndërtimi i varreve të ketilla dhe nga mbajtja e tetëqind milionë gurëve nga largësia prej 1000 kilometrave dhe nga vendosja e tyre njëri mbi tjetrin.

Por, dëgjo. Ky ishte vetëm një gëzim jetëshkurtër Pas shkuarjes tënde, ata vazhduan t'i sulmojnë fshatrat tona dhe përsëri filluan të na skllavërojnë. Edhe këtë herë, kurrizi dhe supet tona bartën peshën e gurëve të mëdhenj e të shtyllave të mëdha. Këtë herë jo për varret e tyre, sepse varreve nuk u jepnin rëndësi, por për pallatet e tyre. Shumë pallate të mëdha u ndërtuan me mishin dhe gjakun tonë. Ato u ndërtuan që të qëndrojnë krenare mbi tokë, kurse pranë tyre qëndronin varret e gjeneratave tona të tjera.

Vëlla, atëherë kur e kishim humbur shpresën tonë, erdhën e na e morën edhe shpresën tjetër. Me ata të racës së verdhë u ngritën edhe profetët e mëdhenj arianë. Zoroastri i madh, Mani, Buda, Konfuçie i urtë dhe mendimtari i madh Lao Cu. U hap një dritare e shpëtimit.. Zoti i armatosi të dërguarit e tij që të na shpëtojnë nga vuajtja dhe nga skllavërimi, kështu që shtypjen dhe shërbimin do ta zëvendësonte besimi dhe adhurimi.

Tani vëlla, degjo. Këta lajmëtarë të zgjedhur vinin nga kuvendi i tyre i shenjtë dhe, duke mos na e kushtuar as kujdesin më të vogël, madje pa i përmendur fare as emrat tanë, shkonin drejt e në pallatet e tyre.

Ne i besuam Konfuçies, i cili foli aq shumë për shoqërinë dhe njerëzinë. Ne e pamë atë se si arriti deri në postin e ministrit dhe u bë shoqërues i princërve kinezë.

Edhe Buda, që ishte një princ i madh, u tjetërsua prej nesh, dhe nëpërmjet sprapsjeve dhe asketizmit e pa brendinë e vet, "nirvenën" - se ku është ky vend, ne nuk e dimë - dhe krijoi mendime të mëdha.

Zoroastri ishte përcaktuar për profeci në Azerbejxhan. Ai nuk e ktheu kokën t'i shohë trupat tanë të rrahur me kamxhik dhe rrobat e zeza që i mbanin për varret e mijëra vëllezërve skllavë, por nxitoi të shkojë në Balk; u nda prej nesh për rehatinë e pallatit të Gushtasbit.

Edhe Mani e luftoi errësirën dhe foli për dritën. Ai pëshpëriste për dritën në veshët e të burgosurve e të shtypurve. Ne thamë, "Ky është ai që flet për shpëtimin tonë, por ai i mblodhi fletët me të thënat e tij për dritën, dhe pergamentin ia dha Shapurit të sasanidëve. Këtë lavdërim ia dorëzoi me rastin e kurorëzimit të tij. Nderi më i madh i tij ishte që me suiten e Shapurit t'i vizitojë Sarandibin, Balkun dhe Indinë. Pastaj, me fjalët që i tha na shtriu për toke, "Kushdo që ka humbur, e ka bërë këtë nga thellësia e errësirës, ndërsa kushdo që ka ngadhënjyer, këtë e ka bërë nga thellësia e drites." A nuk është e vërtetë se gjatë historisë, ne kemi qenë ata të humburit?"

Dëgjo vëlla! Ti ishe sakrificë e kqytire varreve të mëdha monumentale, kurse unë u sakrifikova për këto pallate të mëdha. Papritmas, vërejtja se në mesin e faraonëve dhe të mbretërve, të cilët na skllavëruan dhe na detyruan të punojmë, pati edhe të tillë që ishin pasardhës të të dërguarve dhe prijës formalë të fesë.

Prej Palestine e gjer në Iran, në Egjipt, në Kinë, kudo që shtrihej shoqëria dhe qyteterimi, ne shërbenim vetëm për të bartur gurë e për të ndërtuar piramida, pallate të mëdha dhe tempuj madhështorë.

Pastaj u detyruam t'u bindemi të dërguarve dhe trashëgimtarëve të tyre. Ata na i lidhën duart në një menyre tjetër, dhe në emër të tatimeve fetare, na plaçkitën fare. Ata na shtynë të lufojmë për fenë në emër të xhihadit (përpjekje shpirtërore dhe fetare, luftë e shenjtë). Na dërguan në

fushebeta të tjera; kudo që na dërgonin, ishim të detyruar t'i flijojmë fëmijët tanë në altarin e tempujve të tyre, pranë idhujve të tyre.

Vëlla, ti nuk e di se të gjithë tempujt u qelbën nga gjaku i fëmijëve tanë të pafajshëm. Ne kaluam mijëra vite më të rënda se ato që i kishe ti dhe që i kishte fati yt. Ne ndërtuam varreza, tempujt dhe palatet. Mënyra e jetës nën faraonët, mbretërit dhe pqrfaqësuesit e tyre, na ra mbi kokë. Tri të pestat e pasurive dhe begatitë të Iranit na i moren në emër të priftërinjve të Magit dhe të Ahura Mazdës. Për ta, ne ishim vetëm skllavë dhe punëtorë të fermave. Priftërit e Zotit i morën katër të pestat të tokës së punueshme.

Për tempujt punonim pa pagë, i ndërtuam pallatet e mëdha të Romës dhe tempujt e Kinës, dhe më në fund vdiqëm.

Por unë, që jetova me mijëra vjet pas teje dhe që e pashë vdekjen e gjithë vëllezërve tanë dhe të gjeneratës sonë, kuptova se edhe zotat nuk e duan robërinë dhe se robëria ka qenë e mbështetur në ligje të ndryshme. Priftërinjtë dhe njerëzit e fesë janë vetëm një instrument tjetër për sigurimin e pallateve, të varreve dhe të shpjegimit të këtij sistemi.

Pastaj, kur të shkolluarit dhe njerëzit e urtë që mendojnë dhe kuptojnë më mirë se ne, siç është për shembull Aristoteli, thanë se “Disa janë krijuar për t'u bërë skllavë, e te tjerët janë krijuar për t'u bërë pronarë,” atëherë unë u binda se ne jemi të krijuar si skllavë me qëllim që të ndërtojmë monumente, dhe se ky qenka fati ynë. Fatin ynë qenka që të ngrejme barra të rënda, të jemi të shtypur e të na fshikullojnë, dhe asgjë më tepër.

Por, pastaj vëlla, më erdhën lajmet se një njeri i quajtur Muhammed (s.a.v.) zbriti nga mali dhe klithi pranë tempullit, “Unë erdha nga Zoti”. U drodha nga frika sepse, ndoshta kjo nuk ishte asgjë tjetër, pos një formë e re e mashtrimit për një shtypje të re; prandaj kur filloi t'i shpjegojë fjalët e tij, unë as që i besova.

“Unë erdha nga Zoti. Zoti ka kërkuar që të gjithë skllavërit dhe të varfërit të ndihmohen, dhe se ata janë ata që duhet ta trashëgojnë tokën.”

U çudita shumë. Si mundet që Zoti t'u flasë skllavëve dhe të varfërve dhe t'u premtojë shpëtim, udhërrëfim dhe trashëgim të tokës? Nuk mundesha të besoj. U thashë. “Ky është një princ mu ashtu siç ishin edhe të dërguarit e tjerë të Iranit, të Kinës apo të Indisë, të cilët qenë caktuar për të dërguar, ashtu që me përkrahjen e të varfërve të jenë në gjendje të krijojnë një fuqi të re. Ata më thanë; “Jo. Ai është jetim. Ne e kemi parë se ai është bari. Bagëtitë e tij janë aty prapa malit.”

Unë thashë, “Mrekulli! Si është e mundur që atë ta ketë zgjedhur Zoti mu nga radhët e barinjve?” Ata thanë, “Ai është hallka e fundit në zinxhirin e të dërguarve barinj (të Ibrahimit). Te gjithë të dërguarit e tij, ishin barinj.”

U dridha i tëri nga nderimi që ndjeva, ngase për herë të parë, i dërguari rrodhi nga mesi ynë.

Në të gjeta besimin, sepse pranë tij i pashë të gjithë vëllezërit e mi: Bilalin, skllavin, i lindur nga nëna dhe babai që edhe vetë ishin skllavë nga Etiopia dhe të huaj në këtë tokë të re; Selmanin, endacakun nga Irani, që ishte shitur si skllav; Ebu Zerrin, një varfanjak të panjohur nga shkretëtira; Salemin, një skllav i zi i gruas së Huzejfe-së. Të gjithë këta tani u bënë idhtarët e tij. I besoja dhe kisha besim në të, ngase pallati i tij kishte vetëm disa dhoma nga balta, të cilat i kishte ndërtuar ai vetë. Vendi ku ai pushonte ishte një shtrat prej dërrasave i mbuluar me gjethe të palmës së hurmës.

Kjo ishte e tera që ai e kishte. Këto ishin të gjitha shtypjet, të cilat i përdori për ta ndërtuar shtëpinë e tij. Gjatë tërë jetës ai ishte i ketillë dhe ashtu mbeti edhe kur vdiq.

Unë kam ardhur nga Irani. Kam ikur nga priftërinjtë e fuqishëm të Zoroastrit, të cilët çdoherë na kanë marrë në luftërat e tyre vetëm e vetëm që të fitojnë pushtetin. Kam ikur dhe kam ardhur në këto qytetin e tij që të jetoj pranë skllavëve, pranë endavakëve dhe pranë njerëzve, që nuk kishin strehim në këtë botë, derisa vdekja nuk ua rëndoi kapaket e syve. Mbi dritën e diellit tonë ishte lëshuar një perde.

Pastaj vëllai im, përsëri i pashë tempujt e mëdhenj e madhështorë që u ndërtuan në emër të tij, shpatat që u nxorën nga millet e tyre të shkruara me ajete të xhihadit nga Kur'ani. Thesari përsëri

u mbush nga frytet e grabitjeve. Përfaqesuesit e këtij njeriu përsëri u lëshuan mbi fshatrat tona, dhe djemtë tanë i morën si skllëvër për prijësit dhe kryeparët e fiseve të tyre. Ata i shitën nën tona nëpër tregjet e skllëvërve, i vranë njerëzit tarië në emër të “luftës së shenjtë dhe grabitën çdo gjë që patëm në emër të “tatimeve fetare”.

I humba shpresat. O vëlla, ç'mund të bënim? U manifestua fuqia që i fshehu ato ideale nën maska të përbashkëta. Në tempuj dhe mbi altaret e Zotit u ndezën zjarret e mashtrimit. Parafytyrimet e njëjta të faraonit dhe të mbretërve, të cila vella ti i njeh mire, e fshikulluan njerezimin në emër të halifatit të Zotit dhe të halifatit të Pejgamberit. Ata na fshikëlluan me faktet e falsifikuara të interpretimit të ligjeve fetare dhe me gënjeshttrat e njerëzve fetarë, të cilët me faraonët dhe me mbretërit u bënë një. Me qëllim që ta ndërtojmë xhaminë e madhe të Damaskut, na skllavëruan edhe një herë.

Perseri, me perpjekje të mëdha dhe me mihrobe madhështore, u ndërtuan pallate të atilla siç ishte Pallati i gjelbërt i Damaskut dhe Pallati i madh i halifeve të 1001 netëve në Bagdad, të cilat u ndërtuan me gjakun dhe jeten tone, por këtë herë kjo bëhej në emër të Zotit.

Edhe një herë besuam se për ne rruga drejt shpëtimit është mbyllur, dhe se fati yne është parapërcaktuar vetëm për skllavëri dhe sakrifica.

Kush kishte qenë ai njeri? Mos vallë në porosinë e tij ishte fshehur mashtrimi? Ose, mos vallë u sakrifiku nga sistemi, nga po ai sistem, i cili shkaktoi që të kalbemi nëpër burgje të errëta? Në tërësi i grabiten fushat tona, të mirat tona dhe fatin tonë. Mos vallë të dy ne - unë dhe Pejgamberi - u mashtruan.

Nut e di. Nuk kam ku të shkoj. Ku dotë duhej të shkoj? A të shkoj te prifti im zoroastrian? Si të kthehem në tempujt, të cilët çdoherë kanë bashkëpunuar me strukturat e fuqishnie dhe kanë qenë përplot mashtrime. Mos ndoshta duhet të shkoj te prijësit dhe luftëtarët për lirinë e vendit tim. Këta ishin të gjithë ata që e kishin humbur pushtetin e familjes së tyre në Horasan, Sistan dhe Gorgam, duke u pëpjekur që të vendosin një qeveri të re revolucionare, ndërsa tani luftonin që t'i kthejnë prapë këto pushtete të tyre familjare dhe ta zbatonin sistemin paraprak të injorancës.

A duhet të shkoj nëpër xhamitë? Çfarë dallimi ekziston ndërmjet xhamive dhe tempujve? Vëlla, papritmas i pashqë shpatat e mbuluara me ajetet për xhihadin dhe tempujt përplot zëra adhurimi dhe himne për All-Ilahun. I pashë ata që na ftonin të falemi, që na ftonin drejt unitetit - fytyra të shenjta, të cilat në emër të halifatit, në emër të Imamit dhe në emër të vazhdimësisë së traditave të Pejgamberit na skllavëruan dhe na masakruan. Sido që te jetë, përpara meje, me shpatat e tyre ata në mitirab e sakrifikuan një njeri tjetër të shtypur

- Alinë (s).

Vëlla, Ailu rrjedhte nga a njëjta familje nga e cila ishte njeriu që e solli shpalljen (Muhammedi s.a.v). Ai (Aliu) u vra në vendin a adhurimit të All-Ilahut (mihrab), në xhami. Ai dhe familja e tij u shkatërruan përpara familjes sime dhe familjeve të skllëvërve e të shtypurve që u bë gjatë historisë. Shtëpia a tij u plaçkit përpara shtëpisë sonë, dhe atë në emër të traditave, të xhihadit dhe të tatimeve fetare. Para se Kur'ani të përdoret si mjet për shkatërrimin dhe robërimin tim, ai u vu në fund të shtizave dhe e mundi Alinë. (Autori i referohet betejës Së Siffinit).

Çudi! Edhe pas 5000 vjetësh, unë e gjeta njeriun, që fliste për All-Ilahun e jo për zotërinjtë. Ai lutej për skllëvërit, e jo siç bënte Buda, i cili dëshironte ta arrijë “nirvanën”, apo siç bëjnë murgjit që shërbejnë për t'i mashtruar njerëzit, ose siç veprojnë njerëzit fetarë, që me adhurimin e tyre ndaj All-Ilahut duan që Ate edhe ta mbërrijnë, me shpresë se në këtë mënyrë do ta shpëtojnë popullin.

Unë e gjeta njeriun (Alinë) a xhihadit, njeriun a drejtësisë, sakrifica e parë a së cilës ishte ai vetë; njeriun, gruaja e të cilit (Fatimeja) punoi dhe vuajti. Ajo, e bija a Pejgamberit të madh, ashtu si edhe bija ime, shijoi varfërinë dhe urinë ashtu siç e shijuam edhe ne. Ajo vuajti dhe shijoi shtypjen ashtu siç bëmë edhe ne. Unë e gjeta njeriun, bija e te cilit (Zejnebja) dhe biri i të cilit (Huseini) e trashëguan flamurin e kuq që përgjatë historisë ishte ne duart tona dhe në duart e prijësve tanë. Per këtë arsye pas 5000 vjetësh, për shkak të frikës nga këta tempuj, të cilën unë

dhe ti e dimë, për shkak të frikës nga fuqitë tmerruese që ne të dy e dimë dhe për shkak të frikës nga këto monumente madhështore, për të cilët unë dhe ti u sakrifikuam, unë kërkova strehimin në heshtjen e shtëpisë prej balte.

Shokët e Pejgamberit (s.a.v.) e kanë braktisur këtë shtëpi, andaj Aliu është i vetmuar. Gruaja e tij gjithashtu ka vdekur. Ai shkon te palmat e hurmave të Beni Nexharit dhe i flet All-llahut për dhembjet që ti dhe unë i përjetuam. I frikësuar nga tempujt e tmerrshëm, kështjellat lemeruese dhe nga thesarë që u mbushën me giakun dhe pikëllimin tonë, unë në të e kërkova strehimin. Vëlla, e zgjata kokën në derën e kësaj shtëpie të braktisur dhe vajtova për mjerimin e shekujve.

Vëlla, ai dhe të gjithë ata që i janë besnikë atij, i përkasin racës sonë të përvuajtur. Ai e përdori bukurinë e fjalëve që të na flasë për shpëtimin dhe pikëllimin tonë. Për herë të parë ai foli për bukurinë, jo për ta shpjeguar varfërinë e për t'u përleshur me fuqitë, por për shpëtimin dhe vetëdijen tonë. Ai foli më bukur se Demosteni, jo për t'i fituar të drejtat e tij, por për të drejtat tona. Ai foli më bukur se folësi i Luit të 11-të, por jo ne oborin mbretëor; ai klithi për të gjithë njerëzit e shtypur e kundër te fortëve. Nuk e përdori shpatën e tij që ta mbrojë vetveten, familjen e tij, racën apo vendin e tij, por që t'i mundë të fuqishmit. Atë e përdori më mirë se Spartaku dhe me një sinqeritet që s'e kemi njohur më parë.

Ai mendonte më mirë se Sokrati, por jo për t'i dëshmuar virtytet bujare morale që për sklleverit ishin të ndaluara, por për t'i dëshmuar vlerat e njeriut që për ne kanë domethënie të madhe; ai nuk është trashëgimtar i mbretit, i faraonit apo i priftit të Magit. Ai nuk ka për vete as mihrab e as xhami. Ai e sakrifikoi veten për altarët tanë.

Ai është manifestim i drejtësisë dhe i mendimit; por jo ne qoshet e ndonjë biblioteke shkollore apo akademike ose të ndonjë hierarkie akademike të pastër shkollore, i ulur në ndonjë skaj e i thelluar në mendime, që rri pa shqyrtuar fatin e njerëzve dhe pikëllimin e atyre kruesave si dhe urinë e masave. Në çastin kur arrin drejt qiellit, ai degjon vajin e fëmijës jetim, që i shkakton tronditjen e trupit. Gjatë kohës kur falet, ai harron dhembjen e trupit të tij dhe mprehtësinë e hanxhareve.

Vëlla, ai është njeri i poezisë dhe e njeh bukurinë e gjuhës, e jo si Firduzi, i cili në 60 000 vargjet e Shahnamesë së tij, vetëm një herë e kujton racën tonë dhe vëllazërinë e farkëtareve, Kavehun. Kur ai flet për farkëtarin, i cili ishte i racës sonë dhe e pohonte lirinë, revolucionin dhe shpëtimin e njerëzve e të popullit, ai, sipas Firduzit, akoma nuk ngrihet në këmbë, edhe pse ende ishte heroi i vetëm i racës sonë që në Shahnamenë e gjeti vendin e vet, por më vonë atje edhe u humb. Ku ishte raca apo kultura e mbretit Firajdun, sepse në këtë poemë të gjatë epike Kavehu nuk përmendet më shumë se disa herë.

Tani vëlla, jetoj në shoqëri të atillë ku raca ime, klasa ime dhe unë kemi nevojë për të. Ai nuk është sikurse filozofët dhe gjenitë tjerë. Nëse janë gjenial, ata nuk janë aktivë. Nëse janë aktivë, atyre u mungon mendimi dhe njohuria. Nëse i kanë të gjitha këto, atëherë nuk janë njerëz të shpatës e të xhihadit, u mungon pastërtia dhe fetaria. Në i paçin të gjitha këto, atëherë u mungon dashuria, ndjenjat dhe stërhollësia shpirtërore. Nëse i kanë edhe këto, atëherë ata nuk e njohin Zotin dhe nuk zhyten në besimin e tyre. Ata mbesin ashtu siç janë. Por Aliu është njeri që i ka në vete të gjitha dimensionet e qenies njerëzore. Ai punon siç punojmë unë e ti. Me duart e veta i hapte pusët në shkretëtirë dhe me po ata gishtërinj i shkruante poezitë.

Ai është si ata punëtorët që nuk punojnë për vete por për të tjerët. Papritmas, bërtiti nga pusi. Ata e nxorën jashtë. Është i mbuluar me baltë. Uji filloi të rrjedhë. Në atë tokë percëlluese pranë Medines, rridhte uji. Fisi i Hashimive u gëzua shumë. Por edhe atëherë kur i zihej fryma nga puna e rëndë, ai thoshte, "Të fala për trashëgimtarët e mi, që nuk do të pijnë as një pikë nga ky ujë. Vëlla, ai e pagoi ate për mua e për ty.

Ai na duhet tani. Ne na duhet një prijës i tillë. Te gjitha kulturat, qytetërimet dhe fetë kanë bërë nga njeriu një shtazë ekonomike që individualisht adhuron brenda varreve të përkushtimit dhe spiritualizmit; e kanë ndërtuar njeriun e mençur, të kuptueshëm dhe inteligjent, por pa ndjenja, pa zemër, pa thellësi dhe pa dashuri; ose e kanë ndërtuar atë me ndjenja, me dashuri, dhe me

inspirim, por pa inteligjencë, pa ndjenja, pa shkencë e pa logjikë. Mirëpo, Aliu i kishte të gjitha këto dimensione. Aliu është simbol i përpjekjes. Ai është simbol i qenies njerëzore, që i duron punën dhe dhembjen. Ai është simbol i qenies njerëzore, që ka diç për të thënë, i cili ka kaluar nëpër xhihadin dhe për arsye të sinqeritetit të thellë, i ka mbetur edhe besnik. Ai është simbol i qenies njerëzore që vuan e qan në heshtje. Ai është simbol i drejtësisë.

Kurse tani vëlla, shoqërinë ku armiku ynë qëndron përpara nesh në një sistem të fuqishëm, në të cilin me njëfarë kuptimi e sundon më se gjysmën e botes, kurse për nga kuptimi tjetër, boten e tërë, ai është duke i përgatitur mendjet tona për një gjeneratë të re skllëvërisht.

Ne jemi tani vetëm një pamje e jashtme e sistemit, në të cilin, të themi kushtimisht, nuk punojmë falas për asnjërin. Ne jemi të çliruar. Skllavëria është lënë mënjanë, por tani jemi më të skllavëruar se kurdoherë, sepse ai sistem na ka bërë që t'i dorëzohemi vullnetit tonë. Ai na ka ushqyer që të jemi në shërbim të lirisë së rrejtshme. Ai na ka shtypur me anë të shkencës së sociologjisë, me kulturen, artin, liritë seksuale, harxhimet e tepërta, me dëshirën për t'u perleshur dhe me adhurimin e individualitetit. Si pasojë e kësaj, ne u bëmë skllëvër të vërtetë dhe, besimi ynë ndaj synimeve shpirtërore, besimi në shkollën e të menduarit të Aliut dhe angazhimi i tij për njerëzimin, na u mor me dhunë. Vëlla, tani jemi vetëm ca vorba të zbrazëta të qeramikës, të cilat i rotullon sistemi. Ne pranojmë çdo gjë me të cilën ata na mbushin.

Në emër të fisit, të gjakut e të tokës dhe në emër të armikut e të atyre që ai i përcakton, neve na ndajnë në kafshata vetëm e vetëm që të mund të na gëlltisnin më lehtë. Ndarje! Perçarje!

Halifati i ndërsente kundër njëri-tjetrit idhtarët e Aliut dhe besimtarët e shkollës së tij. Për njëri-tjetrin, ata u bënë armiq. Për ç'arsye, në fatin që e sundon botën dhe na sundon neve, të bëhemi armiq ndërmjet veti? Ai, i cili falet me duar të mbyllura e urren tjetrin që falet me duar të hapura, apo, ky është armik i atij sepse njëri shtrihet mbi qilim, kurse tjetri shtrihet përdhe.

Me këtë janë zgjerruar kufizimet e luftërave; të armiqtësive dhe të fronteve të betejave. Ata i mërguan intelektualët tanë në vende të tjera (i mërguar më 1972) dhe nga ne e morën perftyrimin e bariut. Vëlla, ti me naivitetin që e pate e njihje zotërinë tënd. Ti e ndjeve kamxhikun që fshikulloi përmbi trupin tënd. Ti e dije se ishte skllav. Përse je skllav? Kur u bërë skllav? Tani ne e ndajmë fatin tënd, por nuk e dimë se kush na skllavëroi; na grabitën pa dijeninë tonë; pa e ditur, u detyruam që t'i nënshtrohemi mënyres së të menduarit të shtrembëruar; pa dijeninë tonë u vumë në shërbim të tokës. Ata na lidnen si ato kafshë katërkëmbëshe; na vunë nën zgjedhë. Na përdorën që t'i realizojnë interesat e veta, e kështu kanë vepruar edhe para teje dhe para gjeneratës tënde. Me mishin dhe gjakun tonë, me dhembjen, privimin dhe me hutimin tonë, u kthyen kundër tërë këtyre fuqive, thelbi i të cilave është mekarizimi, ndërtimi i paillateve të mëdha nëpër tërë botën, kapitali i madh dhe mirëvajtja e prodhimit. Vlera jonë për ata paraqet vetëm mundësinë se a thua ditën e ardhshme jemi në gjendje të punojmë.

Ne jemi më të privuar e më të shtypur nga ç'ishte ti në kohën tënde. Diskriminimi klasor dhe tirania janë më të ashpër se sa që ishin në kohën tënde, por tani me petk dhe forma të reja.

Vëlla, Aliu tërë jetën e tij ia përkushtoi këtyre fjalëve: shkollës së të menduarit, unitetit dhe drejtësisë. Aliu është manifestim i përpjekjeve njëzetetë vjeçare të Pejgamberit, me ç'rast e flijoi edhe jetën e vet, duke marrë pjese në xhihadin për krijimin e besimit në thelbin e brendshëm të gjërave. Ai është manifestim i durimit të heshtur njëzet e pesë vjeçar me qëllim të ruajtjes së unitetit të muslimanëve, pikërisht atëherë kur ata u ballafaquan me perandoritë romake dhe iraniane. Ai është manifestim i dhembjes e i përpjekjes pesëvjeçare për themelimin e drejtësisë, vetëm e vetëm që t'i flakë të gjitha kompleksët dhe urrejtjet. Ai e përdori shpatën e tij për çlirimin tonë.

Por ai nuk mundi ta bëjë këtë. Sidoqoftë, ai ishte në gjendje që të sjellë besim dhe të na prijë, andaj për mua e për ty do të mbetet simbol i përjetshëm. Mbaje në mend vëlla – fenë e drejtësisë dhe udhëheqjen e njerëzimit. Pas vetes i la tre parime, për të cilat ai dhe familja e tij u saitifikuan:

“Shkolla e të menduarit, uniteti dhe drejtësia”.

EPILOG

Kjo ligjëratë është dorëzuar nga dr. Sheriati në Husejnijen Ershad në Teheran, më 21 të Ramazanit 1350 (fundit i majit, 1972).

“Ç’keni që nuk luftoni për Zotin dhe për (t’i shpëtuar) të paaftit nga burrat, nga gratë e nga fëmijët, të cilët u lutën: ‘Zoti ynë! Nxirrna nga ky fshat (Mekka), banorët etë cilit janë mizorë. Jepna nga ana Jote shpëtim e ndihmë!’” (Kur’ani, 4:75)

“Përkujtohuni kur ishit pakicë e të dobët në tokë (Mekke) dhe frikësoheshit se do t’ju rrëmbejnë njerëzit (idhujtarët), e Ai ju mundësoi vend të sigurt (në Medine) dhe ju përkrahu me ndihmën e Tij, ju furnizoi me të mira në mënyrë që të jeni mirënjohës. (Kur’ani, 8:26)